

**Збараська централізована бібліотечна система
Методично-бібліографічний відділ**

Календар *знаменних і пам'ятних дат Збаражчини на 2019 рік*

Збараж – 2018

ББК 91.9
К 17

Укладач: Н. Сенчишин,
*провідний бібліограф методично-
бібліографічного відділу;*

Редактор: Т. Кульпа,
*завідувач методично-
бібліографічного відділу;*

Комп'ютерний набір: Н. Сенчишин

Відповідальна за випуск: О. Бойко,
директор ЦБС.

**К 17 Календар знаменних і пам'ятних дат
Збаражчини на 2019 рік [Текст] / Збараз. центр. б-ка,
метод.-бібліогр. від.; уклад. Н.Сенчишин; ред. Т. Куль-
па. – Збараж, 2018. – 67 с.**

Видання містить інформацію про пам'ятні події краю та його видатних людей.

Адресується учителям, студентам, культурно-освітнім працівникам, а також усім, хто небайдужий до історії краю, його сьогодення, цікавиться і займається краєзнавством.

ББК 91.9

© Збаразька централізована бібліотечна система, 2018

Від упорядника

«Календар знаменних і пам'ятних дат Збаражчини на 2019 рік» подає інформацію про пам'ятні події краю, уродженців та видатних людей, чиї життя та діяльність пов'язані із Збаражчиною.

Посібник відкривається переліком основних ювілейних і пам'ятних дат року.

Матеріал систематизовано за чотирма розділами:

- **Збаразький літопис від сивої давнини. Літопис Вишнівця.**
- **Перелік імен, що не увійшли до основного списку.**
- **Землі Збаразької славетні люди.**
- **Населені пункти Збаражчини.**

Збережена хронологічна послідовність, зокрема подається число, місяць (де можливо), найменування події, текстова довідка та бібліографія. Також додається список рекомендованої літератури, за допомогою якої було складено цей календар.

Розширити коло літератури цієї тематики допоможуть видання: «Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2019 рік», красназавчі бібліографічні покажчики, списки та попереджувальні довідки, видані Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою. Також для повнішого ознайомлення з життєвим і творчим шляхом видатних людей Збаражчини можна скористатися рекомендаційно-бібліографічними посібниками, виданими методично-бібліографічним відділом Збаразької ЦБС із серії «Наші славетні земляки», перелік яких вказано на сторінках цього календаря.

Добір матеріалу закінчено в квітні 2018 року.

Перелік основних ювілейних і пам'ятних дат року

Січень

75 років від дня народження *Будзана Богдана Павловича* (05.01.1944) – вченого, громадського діяча.

Квітень

70 років від дня народження *Куцої-Ковалишин Оксани В'ячеславівни* (06.04.1949 – 04.11.1986) – килимарниці, модельєра, етнографа.

65 років від дня народження *Філіка Ігоря Борисовича* (10.04.1954 – 10. 02.2008) – журналіста, літератора.

Травень

105 років від дня народження *Прашкя Івана Васильовича* (01.05.1914 – 28.01.2001) – релігійного діяча.

165 років від дня народження *Торбачевського Івана Яковича* (15.05.1854 – 24.05.1942) – біохіміка, гігієніста та епідеміолога, громадсько-політичного і освітнього діяча.

Червень

100 років від дня народження *Жили Володимира Івановича* (25.06.1919 – 16.11.2004) – професора літературознавства, бібліографа, перекладача, критика, публіциста, редактора.

Липень

85 років від дня народження *Торбатового Івана Романовича* (18.07.1934 – 02.07.1990) – поета, журналіста.

90 років від дня народження *Тнатюка Івана Федоровича* (27.07.1929 – 5.05.2005) поета, прозаїка, перекладача.

Збаразький літопис

від сивої давнини

- 1214 р.** Польський князь Лешек Білий захопив Збараж.
- 1219 р.** Вигнання угорців і поляків з Галичини і Волині. Збараж повертається до Галицької держави.
- 1474 р.** Героїчна оборона Старозбаразької фортеці на чолі з князем Василем проти татарської орди АЙДОРИ. Знищення Старозбаразької фортеці.
- 1569 р.** Король Жигмонд Август приєднав Волинь до Польщі. Збараж увійшов до Крем'янецького повіту Волинського воєводства. У литовський період Збаражчина була частиною Крем'янецького староства і належала до князів Збаразьких.
- 27 травня**
- 1589 р.** Татари зруйнували Старозбаразьку фортецю. Князь Януш, забравши залог, переїхав до Крем'янця.
- 1609 р.** Після смері Януша Збаразького Збараж і його околиці перейшли до сина Христофора.

- 1649 р.
червень-
серпень** Військо Богдана Хмельницького разом з татарським ханом Ісламом Гіреєм III закрили в замку польське військо з 5-ма гетьманами – С. Лянцкоронським, М. Остророгом, Сенявським, М. і Я. Собеськими. Командування взяв Ярема Вишневецький. Облога тривала від 28 червня до 28 серпня. Від голоду, щоденних дошкульних наскоків, жорстоких боїв (під Збаражем відбулось 16 великих битв, 27 сутичок, 75 вилазок) становище шляхетського війська стало безвихідним. І тільки зрада татарського хана під Зборовим врятувало польське військо від повного розгрому.
- 1649 р.
5 липня** Під мурами замку загинув Нестор Морозенко.
- 1649 р.
серпень** Богдан Хмельницький повернувся до Збаража. Татари, взявши викуп, звільнили шляхетське військо Яреми Вишнівецького.
- 1734 р.** Гайдамаки на чолі з полковником Верланом майже без бою здобули замок і пішли на Броди.
- 1764 р.** Побудовано Воскресенську церкву. Фундатор Григорій Гимонюк (Гумен). Закінчив будівництво церкви С. Потоцький.
- 1784-
1805 рр.** У Збаражі працювала гімназія.
- 1789 р.** У Збаражі почала працювати державна гімназія, у якій налічувалось 47 учнів.
- 1789 р.
17 червня** Місто знищила велика пожежа.
- 1874 р.** У Збаражі засновано читальню «Просвіти».
- 1879 р.** Відремонтовано і посвячено митрополитом Йосифом Сембратовичем з ініціативи пароха ієроніма Костецького Воскресенську церкву, яка стала парафіяльною греко-католицькою церквою.

- 1894 р.** У місті відкрив свою медичну практику Володимир Білінський, громадський і культурно-просвітницький діяч.
- 1904 р. березень** За ініціативою Володимира Білінського у Збаражі відкрито філію «Народної Торгівлі».
- 1904-1906 рр.** Побудовано залізницю Тернопіль – Збараж. Старий вокзал у Збаражі.
- 1909 р.** Засновано в Збаражі товариство «Український Дім», яке об'єднувало і координувало роботу українських організацій повіту.
- 1919 р. 29 травня** В місті побував Голова Дерикторії УНР – головний отаман військ УНР Симон Петлюра .
- 1919 р. липень** Збараж захопили польські війська, каральні загони грабували українське населення, нищили читальні, Народні Доми.
- 1924 р.** На Збаражчині почав діяти «Закон Грабського». Усі державні, початкові, семирічні школи повинні бути тільки з польською мовою навчання. Українська мова стає необов'язковим предметом і учні її можуть не вивчати. Історію і географію України виключено із списків шкільних предметів, учителів-українців або переводять на корінні землі Польщі, або зовсім звільняють з роботи. Малокомплектні школи в українських селах ліквідовуються.
- 1924 р.** Не дозволено відкривати в Збаражі українську гімназію. Ліквідація польською владою існуючих ще з Австрії українських кафедр при університетах. Обмежуються прийняття до вищих шкіл української молоді. Молодь Збаража виїжджає на навчання за кордон.
- 1929 р. травень** З ініціативи Лесі Берези у Збаражі відкрито молодіжну організацію «Пласт».

- 1929 р.
листопад** Польська влада ліквідувала молодіжну організацію «Пласт».
- 1939 р.** В Збаражі проживало 15 тис. населення, з них 29 відсотків українців, 33 відсотки поляків, 35 відсотків євреїв.
- 1939 р.
1 вересня** Початок Другої світової війни. Військова мобілізація у Збаражі.
- 1939 р.
жовтень** В місті почала виходити районна газета «Червоний Збараж».
- 1939 р.
жовтень** Ліквідація польської гімназії. Відкриття в Збаражі української середньої школи – десятирічки, яка знаходилась в будинку СШ № 2 ім. І. Франка. Першим директором працював В. Андрієвський.
- 1939 р.
4 грудня** Утворено Тернопільську область, до складу якої увійшов Збаразький район.
- 1944 р.
5-6
березня** Радянські війська Першого Українського фронту вигнали німці зі Збаража.
- 1944 р.** У парку Богдана Хмельницького відкрито військове кладовище.
- 1944 р.** Початок навчального року в школах. Відкриття в місті семирічної школи з російською мовою навчання, дитячого будинку.
- 1944 р.
2
листопада** Виходить районна газета «Червона Зірка». Виконуючим обов'язки редактора призначено Є. Донцова.
- 1949 р.** У центрі міста споруджено пам'ятник воїнам, які звільнили місто від німецьких окупантів (скульптори: Л. Гром, Т. Олійовський).
- 1954 р.** У Збаражі споруджено пам'ятник Богдану Хмельницькому на майдані його імені (скульптор Я. Чайка).

- 1954р.** Відкриття першої музейної кімнати при Збараській СШ № 2, яка стала початком краєзнавчого музею.
- 1966 – 1969 рр.** Будівництво Збараського цукрового заводу.
- 1969 р.** Збудовано новий корпус районної лікарні.
- 1974 р.** У центрі міста збудовано новий будинок для районного самоврядування.
- 1979 р.** Побудований новий будинок зв'язку.
- 1984 р.** Вийшов перший, українською мовою, історико-краєзнавчий нарис «Збараж». Автор – Малевиц Анатолій Павлович.
- 1989 р. вересень – грудень** Створено та зареєстровано товариство української мови ім. Т. Шевченка. Першим головою обрано Равліва Ігоря Петровича.
- 1994 р. 8 лютого** Вийшла постанова Кабінету Міністрів України № 78 про створення в м. Збаражі на базі Замкового ансамблю, музею Державний історико-архітектурний Заповідник (ДІАЗ). Першим директором призначено Маціпуру А. В.
- 1994 р.** Вийшли поетичні збірки поезії збаражан І. Гнатюка «Правда-мста», О. Шуплата «Відлуння часу».
- 1994 р.** Проведено опалення Замкового палацу.

Літопис Вишнівця

- 1494 р.** Героїчна оборона Старо-Вишнівецької фортеці на Збараській горі від татарської орди. Зруйнування фортеці.
- 1649 р.** Підписання Зборівського договору, татари Іслам Гірея III пограбували Вишнівець. Багато молоді забрали в яsir.
- 1949 р.** Жорстокі розправи Яреми Вишнівецького над вишневчанами.
- 1734 р.** Гайдамацькі заgonи у Вишневці. Багато вишневчан вступило до гайдамаків.
- 1844 р.** Вишневець відвідав письменник і історик М. Костомаров.
- 1919 р.
травень** Зайняття Вишневця Таращанською бригадою під командуванням В. Боженка. Радянське будівництво, утворення Вишневецького ревкому. Конфіскація землі у поміщиків і церковників.
- 1919 р.
липень** Містечко і волость окуповані Польщею. Грабежі і терор окупантів. Партизанська війна на Вишневеччині.

- 1924 р.** Декрет про створення на Волині, в т. ч. і на Вишневеччині, Української Автокефальної Православної церкви.
- 1924 р.** Староста Робакевич відкриває у частині замкових приміщень ремісничу школу, з двома відділами: слюсарним і рільничим.
- 1944 р.** Фашисти вчинили жорстоку розправу над віруючими в Старо-Вишневецькому костелі.
- 1944 р.
6 березня** 60-та армія І-го Українського фронту вигнала німців з Вишневця.
- 1944 р.
5 липня** Поновила роботу поліклініка і лікарня.
- 1949 р.** Спалено Вишневецький замок.
- 1954 р.** У містечку почав працювати плодоовочевий консервний завод.
- 1964 р.** На стінах палацу встановлено меморіальну дошку про перебування Т. Шевченка у Вишневці.

Перелік імен, що не увійшли до основного списку

7 січня 1899 р. в с. Кривчики Збараського району народився **Самборський Кирило Микитович** – військовик. Один із трьох уродженців Тернопільщини, яким під час Другої світової війни присвоїли звання генерал-майора. Нагороджений орденами: Леніна, Вітчизняної війни першого ступеня (1943), іншими бойовими нагородами. Серпень 1918 – травень 1919 рр. – боєць партизанського загону який діяв у Вишнівецькій волості (нині смт. Вишнівець). В червні 1919, біля м. Кременець, К. Самборський із загоном перейшов у першу українську радянську дивізію; командир сотні розвідників, згодом – артдивізіону. Викладав у артилерійській школі в м. Вінниця. Відзначився у радянсько-фінській війні, Сталінградській битві, боях за Білорусію; командир дивізії резерву Верховного головного командування. Подання Кирила Микитовича до звання Героя Радянського Союзу анульоване через те, що його рідні брати воювали в УПА. Помер Кирило Микитович 8 жовтня 1972 року в м. Київ.

22 січня 1914 р. в с. Чагарі Збараські Збараського району народилась **Остап'юк Ольга Іллівна**, громадська діячка, літераторка. Діяльна в «Союзі Українок» (1930-ті, 1990-ті рр.). Закінчила гімназію, торгівельну школу в м. Тернопіль. 1952-69 рр. вчителювала у ЗОШ Тернополя; керівник гуртків художньої вишивки, в'язання. Записувала бувальщини, легенди, творила картини (флористика). Учасниця колективних виставок народного мистецтва в Україні й за кордоном. На початку 1990-их – ведуча рубрики «Провінційний детектив» у газеті «Свобода». Автор книги «І вишите моє життя...» (1996), статей у часописах Тернопільщини. Померла Остап'юк Ольга Іллівна 3 серпня 1993 року в м. Тернопіль.

6 березня 1949 р. в селі Заруддя, нині Травневе, Збараського району народився **Бенч Михайло Іванович**, фотохудожник, публіцист. Закінчив Московський університет мистецтв (1976 р.). Від 1972 р. й донині працює в Тернопільському фінансово-економічному інституті (нині

національний економічний університет): завідувач фотолабораторії та кореспондент газети «Академія». Фотокореспондент на «Олімпіаді – 80» у Москві. Лауреат міжнародних, всесоюзних, всеукраїнських фотовиставок. Персональні виставки: «Спорт – посол миру», «Візит Папи Римського в Україну», «Боже, Україну збережи», «З любов'ю до Вас». Проілюстрував фотоальбом «Тернопіль» (1996 р.), «Симфонія Катедрального Собору: Минуле і сучасність» (1999 р.).

10 червня 1944 р. в селі Чернихівці Збарзького району народився **Рудий Роман Михайлович**. Після закінчення Тернопільської середньої школи № 6 навчався у Львівській політехніці за спеціальністю “Аерофотогеодезія”. З 1966 року працював на аерогеодезичному підприємстві в м. Іркутськ інженером з експлуатації універсальних стереоприладів. Працюючи на підприємстві, зібрав матеріал для наукових експериментів. У 1970 році Рудий Р. М. вступив у аспірантуру при кафедрі аерофотогеодезії Львівської політехніки. З 1973 року після закінчення аспірантури Роман Михайлович працював асистентом у Криворізькому гірничорудному інституті. У 1975 р. ним успішно була захищена кандидатська дисертація з питань дослідження та юстування універсальних стереоприладів. У 1977 р. на конкурсній основі обраний на посаду доцента кафедри прикладної геодезії Івано-Франківського інституту нафти і газу. За час роботи в ІФІНГ ним проводились наукові дослідження, що стали основою докторської дисертації, яку захистив у 1999 році. Ним опубліковано понад 80 статей методичного та наукового характеру у фахових виданнях України, Польщі, Росії, США. Автор 4 авторських свідоцтв, навчального посібника. Основний науковий напрямок – дослідження рельєфу земної поверхні.

24 червня 1959 р. у смт. Вишнівець Збарзького району народився **Король Петро Євгенович** – спортсмен, тренер (вільна боротьба), Згідно з Указом Президента України №367/2015 від 27 червня 2015 року, йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник фізичної культури і спорту України». Почесний громадянин міста Збарж (2016 р.).

Нагрудний знак Держкомспорту СРСР (1987 р.). Закінчив факультет загальнотехнічних дисциплін ТДПУ. Підготував 5 майстрів спорту України. 1999 р. – серед 6 кращих тренерів області. Працює тренером в Збаразькій ДЮСШ.

23 вересня 1899 р. в с. Зарудечко Збаразького району народився **Гонта Корнило**. Від 1924 року в Канаді. У м. Торонто – активіст Українського Народного дому (від 1929 р.), Українського робітничого союзу, секретар відділу «Взаємної помочі», співзасновник української церкви св. Андрія, голова товариства «Просвіта» (1936-37 рр.) та відділу Українського народного союзу. Співзасновник і голова допомагаючих комітетів будови Народних домів у с. Розношинці на Збаражчині (1931); в м. Збараж (1935). Співавтор збірника «Збаражчина».

10 жовтня 1859 р. в с. Зарубинці Збаразького району народився **Грушка Григорій**. 1884 р. – рукопоклад на священника. Служив на парафіях у Збаражі й Коропці (нині смт, Монастириського району), проповідником собору св. Юра у Львові. Дописував до газети «Душпастир». Від 1890 р. – в США. Душпастирював у Шенандоа, відтак – у Джерсі-Сіті (шт. Пенсильванія). Від 1893 року видавець і редактор української газети «Свобода», в ній опублікував свої статті, вірші, поему «Лайнерська сирота». Співзасновник у 1894 р. Українського народного союзу (УНС). У 1896 р. перейшов із греко-католицької віри на російське православ'я. Співзасновник російського часопису «Світ» (1897). Згодом переведений на парафію до Волинської губернії. У 1901 р. повернувся у Галичину, в грудні цього ж року публічно заявив про належність до УГКЦ. Від 1906 р. священник у с. Пеняки Львівської обл., де заснував читальню «Просвіти», організував будівництво Народного дому. Помер Григорій Грушка у 1913 році в селі Пеняки Бродівського району Львівської області. В місті Клівленд українська громада США спорудила пам'ятник о. Григорію (1962), УНС заснував на його пошану пам'ятну медаль.

17 листопада 1899 р. в с. Розношинці Збаразького району народився **Таращук Павло Григорович** – лікар, громадський

діяч. Закінчив гімназію у м. Тернопіль (1921). Студіював медицину в Українському таємному університеті у м. Львів (1921 – 1922), закінчив університет у м. Грац (1927, Австрія), доктор медицини (1927), член УЛТ (Українське лікарське товариство (1929)). Студентом очолював товариство «Січ», самопомочі, гурток української національної молоді в Граці. Учасник Визвольних змагань: доброволець Січових Стрільців під керівництвом Є. Коновальця (м. Київ), Згодом у Легіоні УСС. У 1927-29 рр. в м. Познань (Польща), голова Товариства українських лікарів-нострифікаторів. У 1930 році розпочав у Збаражі лікарську практику. Голова повітового осередку УНДО (Українське національно-демократичне об'єднання) та «Сільського господаря»; працював у філіях товариств «Просвіта», «Рідна школа», «Січ». У 1939 р. виїхав на Лемківщину; лікар у с. Буківське. Під час німецько-радянської війни – повітовий лікар у Збаражі, допомагав воякам УПА. В 1944 р. виїхав до Австрії, згодом до Німеччини, лікар у таборах для переміщених осіб. 1948 року емігрував до Канади. Працював у шпиталі в Монреалі, згодом проводив власну лікарську практику (до 1980 р.). Співзасновник і перший голова місцевого відділу УЛТ Пн. Америки. Помер Тарашук Павло Григорович 26 лютого 1981 р. в м. Монреаль (Канада).

12 грудня 1909 р. в с. Кобилля Збаразького району народився **Івахів Андрій Маркович**. Килимарської справи навчався від батька. Виготовляв килими за народними мотивами. Нагороджений дипломами, преміями за участь у виставках: Збараж, Тернопіль, Київ (1948-57, 1958-67, 1970 рр.), Москва (1970, нині РФ), Всесоюзна пересувна (1970-72 рр.). Вироби зберігалися у Збаразькому краєзнавчому музеї (тепер у НЗ «Замки Тернопілля»), приватних колекціях. Помер Андрій Івахів 3 вересня 1992 року у с. Кобилля, де і похований.

5 грудня 1934 р. в м. Харкові народився **Ковтун Анатолій Іванович**. Після закінчення семирічної школи, працював у колгоспі на причіпних сільськогосподарських машинах. В 1954 році вступив на однорічне навчання та закінчив УМСГ в селищі Первомайське (нині с. Сартана) Донецької обл., за спеціальністю

тракторист-машиніст широкого профілю та слюсар третього розряду. Після закінчення навчання працював на цілинних землях Казахстану за спеціальністю. В 1956-1960 рр. навчався у Харківському індустріально-педагогічному технікумі і до 1963 року працював майстром виробничого навчання в Збараському СПТУ-25, куди був направлений за розподілом технікуму. В 1972 році закінчив академію МВС України в м. Київ. З вересня 1963 р. і до березня 1992 р. працював в органах МВС м. Збараж. Статті та вірші почав писати з 14 років. Публікувався в районній та обласних газетах. Перший вірш, який був опублікований, – про Олега Кошового, надрукували в газеті «Піонерська правда» 1949 року. Вірші Анатолія Ковтуна увійшли в збірки «Літературна Збаражчина», «Місто нашої любові», «Рушник». В 1998 році А. І. Ковтун прийнятий у НСП України. Помер 17 жовтня 2009 року. Похований у м. Збараж.

У 1844 році в с. Тарасівка Збараського району народився **Остапчук Дмитро**. Посол до Галицького сейму. Очолював у родинному селі осередок Української радикальної партії. У 1895 році за посередництва Леся Мартовича познайомився з І. Франком, перебував у нього в м. Львів разом із С. Новаківським під час роботи сейму; письменник допомагав обом селянським послам готуватися до виступу у сеймі. У 1896 р. Остапчук супроводжував І. Франка на вічах у Збараському повіті, письменник гостював у нього в Тарасівці. Помер Дмитро Остапчук у 1907 році.

Землі Збаразької славетні люди

5 січня

75 років від дня народження **Будзана Богдана Павловича** (05.01.1944) – вченого, громадського діяча

Богдан Будзан народився 5 грудня 1943 р. у м. Збараж на Тернопільщині. З 1968 по 1991 рр. працював інженером і дослідником Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України. Водночас закінчив Київський політехнічний інститут, у 1979 р. захистив кандидатську дисертацію. У 80-х рр. очолив відділ науково-економічного розвитку

зварювального виробництва інституту,

брав активну участь у розробці та реалізації комплексних програм СРСР, координації діяльності дослідних, проектних і виробничих організацій, забезпечував взаємодію інституту з урядовими установами. У 1991 р. запрошений на роботу в апарат Кабінету Міністрів України, де очолив відділи з питань власності та підприємництва, а згодом – по зв'язках із міжнародними фінансовими організаціями (Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку та ін.). У 1993 р. Богдана Павловича як успішного менеджера запросили очолити благодійний міжнародний фонд «Відродження», де розроблено і здійснено понад 100 проектів і 50 програм, спрямованих на розвиток в Україні громадянського суспільства, науки і освіти. З 1996 по 2005 рр. очолював першу в Україні бізнес-школу – вищий навчальний заклад – Міжнародний інститут менеджменту (МІМ-Київ), впровадив розроблену ним структуру та стратегію розвитку інституту, ініціював та разом з колегами забезпечив будівництво сучасного приміщення європейського рівня, а також міжнародну акредитацію установи. Викладав дисципліни «Основи менеджменту», «Стратегічний менеджмент» і «Самоменеджмент». Водночас був позаштатним

радником віце-прем'єр міністрів України, членом Наглядової ради Міжнародного центру перспективних досліджень. У 2009–2010 рр. – професор кафедри суспільних наук Міжнародного інституту бізнесу в Києві та президент Міжнародного благодійного фонду «Українська фундація менеджменту». Засновник і директор (2006-2016 рр.) приватного Консультативного центру менеджменту (КЦМ-Київ), лектор, бізнес-консультант та коуч в Україні, Росії, Казахстані, Угорщині та ін. З 2015 р. – старший радник агропромислової компанії «Астарта-Київ». Член Ради директорів Вашингтонської транснаціональної освітньої групи, Асоціації менеджмент-освіти країн Центральної та Східної Європи, Почесний член Асоціації українських професіоналів США («Вашингтонська група»), член Наглядової ради Фонду вільного підприємництва для країн Східної Європи (США). З 2016 р. очолює Наглядову раду благодійного фонду «Повір у себе» (Україна). Автор понад 160 праць, книг «Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи» та «Роздуми менеджера». Удостоєний почесних звань: «Відмінник освіти України», «Заслужений працівник освіти України», «Почесний громадянин м. Збараж», «Наставник року» компанії «Астарта-Київ». Одружений, має двох доньок та двох онуків. Цікавиться історією та літературою з питань менеджменту, філософією, мистецтвом.

Будзан, Б. «Ми заслуговуємо гідного місця в світі» [Текст]: [інтерв'ю] / пров. Ірина Сиско // Народне слово. – 2002. – 17 трав. – С. 3: фотогр.

Будзан, Б. Богдан Будзан: "Протестні акції на майдані свідчать, що процес становлення громадянського суспільства – незворотний [Текст]: [бесіда з академіком Української академії наук в галузі стратегічного менеджменту, засновником і директором Консультативного центру менеджменту (КЦМ-Київ) Богданом Будзаном] / пров. Ірина Сиско // Народне слово. – 2013. – 11 груд.

Будзан, Б. Шляхом самовдосконалення [Текст]: роздуми нашого земляка / Б. Будзан // Народне слово. – 2004. – 6 лют.

Будзану Павловичу – 60 [Текст]: наші славетні земляки // Народне слово. – 2003. – 5 груд. – С. 3: фотогр.

Шептицька, М. Життєві стежини Богдана Будзана [Текст] / М. Шептицька // Вісник історії краю. – 2009. – № 1. – С. 3.

Сиско, І. Любов до України не згасла навіть через шість поколінь [Текст] / І. Сиско // Народне слово. – 2017. – 26 трав. – С. 3: фотогр.

Вищі Луб'янки зустрічали поважних гостей: уродженця села, який живе в Києві, відомого академіка Богдана Будзага із сестрою та його родичів із Канади.

Корнієнко, О. Будзан Богдан Павлович [Текст] / О. Корнієнко // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль, 2004. – Т.1. А-Й. – С. 192-193.

Будзан Богдан [Текст] // Збараж: події, дати, імена: реком. бібліогр. посіб. / Терноп. обл. від-ня Укр. бібл. асоц., Збараз. централіз. бібл. система; уклад.: В. Радовська, Н. Сенчишин; ред.: Т. Кульпа, О. Раскіна. – Тернопіль, 2013. – С. 41-44: фотогр.

Будзан Богдан Павлович [Електронний ресурс]: науковці України еліта держави // Видавництво Логос Україна. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2016. – Режим доступу: <http://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=nued5&id=2030>, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 01.01.2018.

Будзан Богдан Павлович [Електронний ресурс] // Українська Академія Наук. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 1991-2018. – Режим доступу: <http://www.uan.ua/ua/content/будзан-богдан-павлович>, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 01.01.2018.

6 квітня

70 років від дня народження *Куцої-Ковалишин Оксани В'ячеславівни* (06.04.1949 – 04.11.1986.) – української килимарниці, художника текстилю, модельєра одягу, етнографа.

Оксана Куца-Ковалишин народилась 6 квітня 1949 року в місті Збараж. Закінчила Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва (1974 р.). Працювала головним художником Решетилівської фабрики художніх виробів (Полтав. обл., 1975 р.); від 1977 року – у Музеї народної архітектури і побуту у Львові, від 1982 р. – завідувач сектору одягу і тканин. Від 1980 р. учасниця обласних, всеукраїнських, всесоюзних, зарубіжних мистецьких виставок. Персональна – у Львові (1982 р.), Тернополі (1987 р., посмертна). Основна галузь – декоративно-ужиткове ткацтво. Творчість Оксани В'ячеславівни базується на інтерпретації українського народного мистецтва (трансформувала ритми композиції та колористики укр. килимів, вишивки, писанок). Моделювала одяг, зокрема весільні комплекти, ескізи костюмів для О. Білозір і народного хору «Лемковина»; створювала гобелени, що вирізняються тонким колоритом і вишуканістю композиційного рішення; а також килими, для яких характерна геометризація орнаменту. Збирала зразки народної вишивки Тернопільщини; підготувала дослідження «Килимарство Збаражчини». Записувала колядки, віншування, гаївки тощо. Окремі роботи зберігаються у Музеї народної архітектури та побуту у Львові. Померла Оксана Куца-Ковалишин 4 листопада 1986 року у м. Львів, похована у Збаражі.

Твори: панно «Ой на Івана, ой на Купала» (1972); декор. подушки – «Подільська», «Гуцульська» (обидві – 1973); декор. композиції – «Цвіт папороті» (1973), «Революційна пісня», «Соняхи» (обидві – 1974); гобелени – «Віки говорять» (1974), «Казка» (1975), триптих «Ритм» (1980), диптих «Рілля. Жита»,

«Простір», «Паросток» (усі – 1981), «Квіти Поділля» (1982), «Цикл життя», «Місто будується» (обидва – 1983), «Сонячний дощ» (1984); об'ємно-простор. композиція «Відлуння війни» (1978); килими – «Полтавський» (1977), «Мажорний» (1978).

Боклінка, Н. Світ краси і любові [Текст]: гобелени Оксани Куцої / Н. Боклінка // Вісник історії краю. – 1997. – № 4. – С.6.

Боклінка, Н. Світ краси і любові [Текст]: рідний край / Н. Боклінка // Народне слово. – 1997. – 31 трав.

Дем'янова, І. Куца-Ковалишин Оксана В'ячеславівна [Текст] / І. Дем'янова // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль, 2005. – Т.2. К-О. – С. 299: фотогр.

Куца-Ковалишин Оксана [Текст] // Збараж: події, дати, імена: реком. бібліогр. посіб. / Терноп. обл. від-ня Укр. бібл. асоц., Збараж. централіз. бібл. система; уклад.: В. Радовська, Н. Сенчишин; ред.: Т. Кульпа, О. Раскіна. – Тернопіль, 2013. – С. 52-53: фотогр.

Куца-Ковалишин Оксана В'ячеславівна [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2013. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Куца-Ковалишин_Оксана_В%27ячеславівна, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 05.02.2018.

Куца-Ковалишин Оксана В'ячеславівна [Електронний ресурс] // Wiki Visually. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], [2013?]. – Режим доступу:

https://wikivisually.com/lang-uk/wiki/Куца-Ковалишин_Оксана_В'ячеславівна, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 05.02.2018.

Куца-Ковалишин Оксана В'ячеславівна [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2014-2017. – Режим доступу:

http://esu.com.ua/search_articles.php?id=52268, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 05.02.2018.

1 травня

105 років від дня народження *Прашка Івана Васильовича* (01.05.1914 – 28.01.2001) – релігійного та громадського діяча.

Іван Прашко народився 1 травня 1914 року у місті Збараж. Він був сином-одинаком у простих міщан Василя і Марії Прашків, чия хата стояла на сучасній вул. Незалежності. Стріха була солом'яною і під нею вміщувалася ще й сім'я Клячківських – Маріїна сестра Текля та її син Дмитро – провідний керівник ОУН та один з організаторів УПА. Початкову освіту Іван Прашко здобував у Збаражі у польській гімназії, у тому ж навчальному закладі юнак мав нагоду приєднатися до Марійського товариства. 1934 року він став студентом філософського факультету Львівської богословської академії. Після навчання в академії у 1937 році наш земляк за настановою митрополита Андрея Шептицького поїхав навчатися в Урбанівський університет у Римі. Уже там 2 квітня 1939-го він отримав священничі свячення від владики Діонізія Наряді. Однак почалася війна... Радянський режим намагався знищити всіх, хто був проти “червоного визволення”. 12 лютого 1945 року неподалік Рівного у засідці загинув Клим Савур. Іван Прашко у 1944-1950 рр. працював у Допомоговому Комітеті в Італії,

відвідував полонених вояків дивізії “Галичина” у таборі в Ріміні, українців у таборах для вояків армії генерала Андерса. Багатьом із них він допоміг освоїтися у повоєнному світі. Це були переважно молоді люди 25-35 років. 1950 року о. Іван Прашко зголосився до праці до Австралії, де протягом восьми років виконував душпастирські обов’язки серед українських вірних в Мельбурні, Вікторії й Тасманії. За ці роки заснував багато церковних громад, причинився до будови церков, організував українські суботні школи та цілий ряд церковно-громадських товариств. 19 жовтня 1958 року о. Іван Прашко отримав єпископські свячення від митрополита Максима Германюка, архієпископа Івана Бучка та єпископа Ізидора Борецького. Новий владика одразу очолив створений Папою Пієм XII Апостольський екзархат для українців в Австралії, Новій Зеландії та Океанії. Після визволення владики Йосифа Сліпого з радянських таборів владика Іван всіляко підтримував главу Церкви у прагненнях згуртувати її. Також єпископ брав участь у чотирьох сесіях II Ватиканського собору. Працьовитість і заслуги єрарха визнала й світська влада – 1 січня 1982 р. його нагородили орденом Британської імперії. Під час відвідин уже незалежної України владика І. Прашко збирав матеріали до історії життя і загибелі Дмитра Клячківського, виступав з ініціативою встановлення пам’ятника йому у рідному місті. Але поганий стан здоров’я завадив єпископу приїхати на відкриття цього монумента 9 липня 1995-го. Єрарх помер 28 січня 2001 року і похований у крипті катедри святих апостолів Петра і Павла у Мельбурні. Про його життя і діяльність розповідають не тільки статті, а й експонати у згаданому вище музеї у Мельбурні, а також у музеї, що діє у Збараському замку. Серед речей – ризи, книги і навіть обрус, який Марія Прашко вишила для сина, але не встигла передати. Владика І. Прашко написав приблизно 40 послань. Із 1973 року Іван Прашко був членом Римського Релігійного Товариства католиків “Свята Софія”. Окрім душпастирської праці, він займався науковою роботою: був дійсним членом НТШ та Українського Історичного Товариства.

Бедрій, М. Єпископ Іван Прашко і Збаражчина [Текст] / М. Бедрій. – Тернопіль: Джура, 2002. – 72 с.

Жила, В. Єпископ Іван Прашко [Текст] / В. Жила // Збаражчина: зб. ст., матеріалів і споминів. – Т.1 – С. 566-568.

Боклінка, Н. Відзнака Президента України [Текст] / Н. Боклінка // Збараж – місто в Медоборах. – 2001. – № 4. – С. 25.

Дерій, В. Відзнака Президента знайшла професора Жилу в Америці [Текст] / В. Дерій // Народне слово. – 2000. – 15 груд.

Майба, І. Життєвий подвиг єпископа Івана Прашка [Текст] / І. Майба // Народне слово. – 2016. – 29 січ. – С. 4: фотогр.

Моргун, О. Зі Збаражжа – душпастирем в Австралію [Текст]: [присвячується І. Прашку – Єпископу українців Австралії, Нової Зеландії та Океанії з нагоди 95-річчя від дня народж.] / О. Моргун // Народне слово. – 2009. – 1 трав.

Патріоти України, сподвижники віри [Текст]: із листув. єпископа Івана Прашка з проф. Володимиром Жилою / підгот. В. Чайка // Народне слово. – 2002. – 15 лют.

Сиско, І. Такі не вмирають, такі воскресають [Текст]: [десять років тому відійшов у вічність Владика Іван Прашко; вечір пам'яті в органному залі Замкового палацу] / І. Сиско // Народне слово. – 2011. – 25 лют.

Філик, І. Ясний промінь пам'яті [Текст] / І. Філик // Народне слово. – 2007. – 9 берез.

Вийшла дипломна робота молодого історика Наталії Кравчук : «Політичні погляди і наукова діяльність Володимира Жили».

Чайка, В. Патріоти України, сподвижники віри [Текст]: із листув. Єпископа Івана Прашка з проф. Володимиром Жилою / В. Чайка // Народне слово. – 2002. – 15 лют.

28 січня до нас надійшла сумна звістка – упокоївся у Господі уродженець Збаражжа – Єпископ Австралії, Океанії і Нової Зеландії Владика Іван Прашко [Текст] // Народне слово. – 2001. – 2 лют.

100 років від дня народження Прашка Івана Васильовича [Текст] // Календар знаменних і пам'ятних дат Збаражчини на 2014 рік / Збараз. централіз. бібл. система, метод.-бібліогр. від.; уклад. Н. Сенчишин; ред. Т. Кульпа. – Збараж, 2013. – С. 21-22.

Головин, Б. Прашко Іван Васильович [Текст] / Б. Головин, Б. Мельничук, М. Шаварин // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль, 2008. – Т.3. П-Я. – С. 134: фотогр.

Прашко Іван [Текст] // Збараж: події, дати, імена: реком. бібліогр. посіб. / Терноп. обл. від-ня Укр. бібл. асоц., Збараз. централіз. бібл. система; уклад.: В. Радовська, Н. Сенчишин; ред.: Т. Кульпа, О. Раскіна. – Тернопіль, 2013. – С. 58-59: фотогр.

Іван (Прашко) [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2017. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Іван \(Прашко\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Іван_(Прашко)), Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 06.02.2018.

Мороз, В. Австралійський владика зі Збаражжя: нариси із життяпису [Електронний ресурс] / В. Мороз // РІСУ – Релігійно-інформаційна служба України. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2013. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/exclusive/events_people/52667/, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 11.02.2018.

Сиско, І. У Замковому палаці вшанували Івана Прашка [Електронний ресурс] / І. Сиско // Народне слово. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2014. – Режим доступу: <http://narodne-slovo.te.ua/2014/05/29/u-zamkovomu-palatsi-vshanuvaly-ivana-prashka/>, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 11.02.2018.

15 травня

165 років від дня народження *Горбачевського Івана Яковича* (15.05.1854 – 24.05.1942) – біохіміка, гігієніста, епідеміолога, громадсько-політичного та освітнього діяча.

Іван Горбачевський народився 15 травня 1854 року в с. Зарубинці, нині Збараського району, у родині священника. Навчався в Тернопільській гімназії, де входив до гуртка «Громада». У 1872 році закінчив її та вступив на медичний факультет Віденського університету. Ще студентом розпочав наукові дослідження з медичної хімії й у 1874 році опублікував свою першу наукову працю «Про вестибулярні нерви». З 1875 року – демонстратор, згодом – асистент кафедри медичної хімії в Інституті професора Людвіга при Віденському університеті. Під час навчання займався й громадською працею: у 1875-1877 роках двічі був головою студентського товариства «Січ». У 1877 році І. Горбачевський із відзнакою закінчив університет і почав займатися науковими дослідженнями в Хімічному, а згодом у Фізичному інститутах м. Відня. У 1882 році він зробив велике наукове відкриття – уперше у світі синтезував сечову кислоту, а в подальших дослідженнях встановив джерела й шляхи її утворення в людському й тваринному організмах. У 1883 році на запрошення ректорату Празького німецького Карло-Фердинандового університету очолив кафедру фармакології, де продовжив досліди, розпочаті в м. Відні. У 1885 році йому вдалося одержати метилсечову кислоту з метилгідантоїну та карбаміду (або біурету). У 1886 році він запропонував новий метод синтезу креатину, а в 1889-1891 роках відкрив фермент ксантиноксидазу. І. Горбачевський одним із перших відзначив, що амінокислоти є складовою частиною білків. У Празькому університеті І. Горбачевський працював надзвичайним, звичайним професором медичної хімії, багаторазово обирався деканом медичного факультету, а в 1902-1903 роках – ректором університету. Він став також засновником і першим директором

Інституту медичної хімії при університеті, який працює й дотепер. Багато уваги надавав роботі над університетськими підручниками з медичної хімії, у 1904-1908 рр. видав такий підручник чеською мовою в 4 томах. У 1898 році його наукова діяльність відзначилася найвищою нагородою Австро-Угорщини – орденом Залізної Корони. Його призначили головою Ради здоров'я в Чехії, а з 1906 року – головою найвищої Ради здоров'я Австро-Угорської монархії. Він став членом Палати Панів Віденського сейму, радником цісарського двору та членом Королівського чеського наукового товариства (згодом – Чеської академії наук). Під час Першої світової війни І. Горбачевський займався влаштуванням українців у м. Празі. У 1917 році увійшов до австрійського уряду й створив перше у світовій практиці міністерство народного здоров'я та був призначений його міністром. Тут став одним з організаторів Українських університетських курсів, які згодом були реорганізовані в Український вільний університет. Офіційне відкриття його відбулося 17 січня 1921 року в м. Відні, а в жовтні університет переведено до м. Праги. І. Горбачевський багаторазово обирався ректором цього університету, а також почесним доктором права та почесним професором. Завідував кафедрами хімії в УВУ та Українському вищому педагогічному інституті ім. Драгоманова, був також професором Українського технічно-господарського інституту, Української господарської академії в м. Подєбрадах, головою номенклатурної хімічної комісії при цій академії. Працю, присвячену питанню української хімічної термінології, учений опублікував в «Українському медичному віснику» 1923 року. Підготував також два томи підручника органічної й неорганічної хімії українською мовою, з яких перший том – «Органічна хімія» опубліковано в м. Празі в 1924 році, а другий залишився в рукопису. Наукова діяльність І. Горбачевського була надзвичайно різноманітною. Крім описаних наукових відкриттів, він працював як біохімік-гігієніст, епідеміолог, зробив свій внесок у питання судової медицини, токсикології. Загалом є автором понад 60-ти наукових праць переважно експериментального характеру з ділянки біологічної хімії, понад 100 наукових розробок у галузі санітарії, які характеризуються

новим підходом до розв'язання різних медичних проблем і багато з яких було впроваджено в Австро-Угорщині. Опублікував оригінальні методи визначення пуринових основ, азоту, розробив методику визначення білків, досліджував пелагру та багато інших проблем. А ще важливою працею вважав І. Горбачевський участь у роботі Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Ще з 1899 року був дійсним його членом, згодом – почесним членом математично-природничо-лікарської секції, у 1911-1918 рр. – її головою. Займався організацією лікарської комісії НТШ. У 1900 році очолював делегацію на Всесвітньому лікарському конгресі в м. Парижі, де його обрали віце-президентом та президентом хімічної секції. З 1910 року – почесний президент Українського лікарського товариства, був також організатором першого (1926) і другого (1932) українських наукових з'їздів у м. Празі. У 1925 році вчений був обраний академіком Всеукраїнської Академії наук і запрошений викладати хімію в Харківському університеті, але через похилий вік відмовився. І. Горбачевський завжди був у центрі українського громадського життя. У 1924 році як ректор Українського вільного університету за участю професорів він організував у м. Прага Музей визвольної боротьби України. На пожертвування української громадськості в 1938 році було куплено триповерховий будинок під музей, де розміщено величезну колекцію експонатів з української історії. У 1945 році її вивезли з Праги радянські спецслужби. Помер І. Горбачевський 24 травня 1942 року, похований на малому цвинтарі Святого Матея у Шарці під Прагою. Ім'я його носять Тернопільський державний медичний університет і школа в рідному селі.

Барва, Г. Вчений зі світовим ім'ям – наш земляк [Текст]: [до 145-річчя від дня народж. І. Горбачевського] / Г. Барва // Народне слово. – 1999. – 21 трав.

Боклінка, Н. Іван Горбачевський [Текст] / Н. Боклінка // Збараж – місто в Медоборах. – 1999. – № 3. – С. 24-25.

Бубній, П. Чудовий син великого народу [Текст]: [І. Я. Горбачевський] / П. Бубній, Ю. Ковальков // Вільне життя. – 2004. – 18 трав. – С. 3.

Кlachинська, М. 2004 рік буде роком Івана Горбачевського? [Текст] / М. Кlachинська // Народне слово. – 2003. – 24 січ.

Савків, Л. Труди і дні Івана Горбачевського [Текст] / Л. Савків // Свобода. – 2004. – 15 трав. – С. 3.

Хміляр, Л. Новосілля музею [Текст] : [І. Я. Горбачевський] / Л. Хміляр // Свобода. – 2009. – 3 черв. – С. 10.

Шот, М. Видатний українець [Текст]: [Міжнародний рік академіка І. Горбачевського] / М. Шот // Медична академія. – 2004. – 7 лют. – С. 6.

Шот, М. Міжнародний рік академіка Горбачевського [Текст] / М. Шот // Урядовий кур'єр. – 2004. – 12 трав. – С. 13.

Шот, М. Перший європейський міністр охорони здоров'я – українець [Текст]: [І. Я. Горбачевський] / М. Шот // Урядовий кур'єр. – 2009. – 18 черв. – С. 9.

Крайнева, Г. Гордість землі Збаразької [Текст]: [І. Горбачевського вшанов. У НЗ «Замки Тернопілля»] / Г. Крайнева // Свобода. – 2007. – 22 верес.

Диморучко, В. Вшанування пам'яті [Текст]: [І. Я. Горбачевський] / М. Шот // Урядовий кур'єр. – 2009. – 18 черв. – С. 9.

160 років від дня народження Горбачевського Івана Яковича [Текст] // Календар знаменних і пам'ятних дат Збаражчини на 2014 рік / Збараз. централіз. бібл. сист., метод.-бібліогр. від.; уклад. Н. Сенчишин, ред. Т. Кульпа. – Збараж, 2013. – С. 23-26: фотогр.

Іван Горбачевський (1854-1942) [Текст] // Вони прославили наш край: молоді про славетних людей Тернопільщини: бібліогр. посіб. – Тернопіль, 2002. – С. 237-239: фотогр.

Мельничук, Б. Горбачевський Іван Якович [Текст] / Б. Мельничук // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль, 2004. – Т.1. А-Й. – С. 393: фотогр.

Український вчений світової слави: Іван Горбачевський (155 років від дня народж.) [Текст]: реком.-бібліогр. посіб. / Збараз. централіз. бібл. сист., метод.-бібліогр. від.; уклад. Т. Кульпа. – Збараж, 2009. – 14 с.

Горбачевський Іван Якович. Український учений – біохімік, гігієніст, епідеміолог [Електронний ресурс]: Реферат // BR.com.ua. (безкошт. Курсові, реферати, дипломні роботи). – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 1999-2018. – Режим доступу: <https://www.br.com.ua/referats/Biography/87652.htm>, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 11.02.2018.

Іван Якович Горбачевський – видатний український хімік, біохімік, гігієніст, епідеміолог, громадсько-політичний і освітній діяч [Електронний ресурс] // VDocument. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], [2004?]. – Режим доступу: <https://vdocuments.site/-55ab64b91a28ab42718b46ac.html>, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 16.02.2017.

25 червня

100 років від дня народження *Жили Володимира Івановича* (25.06.1919 – 16.11.2004) – ученого, літературознавця, педагога, політичного діяча, критика, члена НСЖУ.

Володимир Жила народився 25 червня 1919 р. в місті Збараж, що на Тернопільщині. Середню освіту здобував спершу у народній школі (1926-1930), а згодом у польській гімназії, оскільки української в ті часи у місті не було. У 1938 р., успішно закінчивши гімназію, поступає на правничий факультет Львівського університету. У травні 1941 р. В. Жилу призвали до червоної армії. В липні цього ж року юнак, як і сотні тисяч інших військових,

опиняється в німецькому полоні. Перебуваючи перед німецькою займанщиною, він береться за видання журналів «Україна» (1943-1945), «Вояцька слава» (1944-1945), в яких пропагуються ідеї незалежності України та національного розвитку. Під час перебування в таборах він редагував також культурно-освітні видання, призначені виключно для військовополонених. Один з таких довідників мав назву «Факти і цифри проти більшовизму». 1945 р. доля звела Володимира Жилу з легендарним отаманом Бульбою Борівцем, який формував парашутну бригаду Української Національної Армії, у яку набирали здібних і військово-вишколених молодиків, які горіли бажанням боротися з більшовиками. В. Жилі Отаман дав таке доручення: «З уваги на ваші кваліфікації тимчасово доручаю вам обов'язок політично-освітнього вишколу. Знаю, що це буде нелегка праця, але ви її виконаєте». Політичні промови Володимира Ж. перед вояками користувалися заслуженим успіхом і їх неодноразово з цікавістю вислухував і сам Отаман. За цю діяльність у парашутній бригаді Української Національної Армії його згодом нагородили хрестом Українського Козацтва із золотою лавровою гілкою. Після закінчення війни доля закидає Жилу в Австрію у місто Філлях. Тут він працює в англійському відділі цензури для цивільного населення, а потім в УНРРА, а відтак в ІРО. Тут же в Філляху, В. Жила починає редагувати часопис «Українські вісті». Починаючи з серпня 1945 р. Володимир Ж. виконував обов'язки зв'язкового між Українським Допомоговим Комітетом у Філляху та англійською окупаційною владою. З січня по серпень 1946 р. активний у громадському і суспільно-політичному житті молодий політик стає командиром першого українського переселенського табору «Піккольо», що знаходився в англійській окупаційній зоні Австрії. У серпні 1947 р. В. Жила виїжджає на еміграцію в Бразилію. Тоді він був уже сімейною людиною, його дружиною стала Ірина Баган, уродженка м. Тернопіль. З 1948 по 1952 рр. сім'я Жилів перебуває у Бразилії в місті Сан Пауло. Там він спочатку працював на будові Дженорал Моторс, а з 25 вересня 1948 р. почав видавати часопис «Наша думка». Після закриття часопису через брак коштів він влаштовується на роботу в американському м'ясокомбінаті «Сфифт». Водночас стає одним

із засновників Українського Товариства «Соборність». 27 листопада 1951 р. сімейство Жилів поповнилось ще одним членом – сином Любомиром, що поклато нові труднощі та обов'язки на главу родини. 13 квітня 1952 р. сім'я залишає Сан Пауло і 16 квітня вилітає до Монреалю. 17 квітня В. Жила прибуває на постійне місце проживання до Вінніпегу, де спочатку працює в адміністрації часопису «Новий шлях». Незважаючи на невлаштований побут та непросте фінансове становище сім'ї, Володимир Жила продовжував активно займатися громадською роботою, знаходив час для наукових занять та конференцій. У вересні 1953 р. він вирішує продовжити навчання і вступає на студії інженерії в Манітобському університеті. Згодом переходить на Математично-природничий факультет, де 20 травня 1959 р. здобуває ступінь бакалавра. У вересні 1959 р. починає студії магістерії у слов'янському відділі Манітобського університету. 16 жовтня 1962 р. тут же здобув магістерський диплом за працю «An Analitical Study of the Surnames in the Kharkov Register of 1660». З 1862-ого р. почав докторські студії під керівництвом проф. д-ра Ярослава Рудницького у Манітобському університеті. У вересні 1959 р. він організовує у Грент Парк Гайскул географічний клуб та починає видавати журнал «Globe». 25 жовтня 1957 р. В. Жила став громадянином Канади. У цій країні він залишив тривкий і помітний слід, адже вся його діяльність була спрямована на благородну справу визволення України і утвердження її доброго імені в світі. Однак його вабили широкі перспективи, тому в листопаді 1963 р. разом і сім'єю він переїжджає до США, де стає асистентом-професором у відділі чужих мов у Тексас Технолодникал Коледж в Лаббоку. У серпні 1968 р. отримує підвищення до «Асошіейт» професора, а в лютому 1968 р. очолює Комітет Організації Симпозіуму з порівняльної літератури. Разом з тим В. Жила викладає російську та німецьку мову і літературу Тексас Технолодникал Коледж і керує тут слов'янським відділом. В науковому світі Америки його ім'я поступово здобуває широку популярність і заслужено користується великою пошаною. Він член таких наукових організацій та інституцій: НТШ у США, УВАН в Канаді, Українська Могилянсько-Мазепинська Академія (віце

президент, 1988-1992 рр.), українське історичне товариство, Постійна Конференція українських письменників «Слово», Конференція редакторів наукових журналів, Товариство студій етнічних літератур у США, Американське товариство порівняльної літератури, Асоціація модерних мов, Українське Шекспірівське товариство, Техаський Відділ Американського товариства учителів слов'янських і східноєвропейських мов (заступник президента 1966-1968 рр., президент 1968-1969 рр.), Американське південно-центральне товариство сучасних мов, Товариство студій «Дата і сюрреалізму», осередок української культури й освіти у Вінніпезі, Українсько-Американська асоціація університетських професорів. 18 вересня 1969 р. д-р Жила став громадянином США. У 1986 р. наш земляк очолив Міністерство культури і науки, а згодом Міністерство зовнішніх справ Уряду УНР в екзилі. Після проголошення незалежності України В. Жила ще більше активізував свою політичну діяльність. У червні та вересні 1992 р. він 28 днів мешкав у Києві, майже тиждень перебував на засіданнях Верховної Ради, використовував кожную нагоду, щоби чимось допомогти землякам. Виступив із доповідями у Національній бібліотеці України ім. В. Вернадського, в Київському технологічному інституті харчової промисловості. Зустрічався з тернополянами на зборах Крайового руху в Тернополі та в обласній організації Спілки письменників України, відвідав Збаражчину та дорогі серцю місця, де пройшло його дитинство і роки юності. Увесь світ сколихнула звістка, що з'явилася в газетах штату Техас: «Лаббок, Техас – У вівторок 16 листопада 2004 року відійшов у вічність д-р Володимир Жила – відомий мовознавець, літературознавець, автор багатьох книг і рецензій, довголітній професор факультету іноземних мов при Техаському університеті та успішний організатор різних літературних симпозіумів.

Жила, В. Гетьман Іван Мазепа під турецькою опікою
[Текст] / В. Жила // Календар-альманах «Нового шляху»
(Торонто, Канада), 1994. – С. 96-111.

Жила, В. За силу рідного слова [Текст] / В. Жила // Свобода. – 1991. – 3 квіт.

Жила, В. Молодіжний літературний процес в Україні [Текст] / В. Жила // Визвольний шлях. – 1996. – № 4. – С. 499-504.

Жила, В. Монографія про творчість Яра Славутича [Текст] / В. Жила // Визвольний шлях. – 1997. – № 5. – С. 617-618. – Рец. на кн. : Сорока, П. Поетичний світ Яра Славутича / П. Сорока. – Тернопіль: Лілея, 1995. – 176 с.

Жила, В. Українська література під радянським ладом [Текст] / В. Жила // Записки наукового товариства ім. Шевченка. Т.34. – Нью-Йорк – Париж – Торонто, 1969. – С. 113-133.

Жила, В. Християнські мотиви в українсько-канадській поезії [Текст] / В. Жила // Збірник тисячоліття християнства в Україні 188-1988 / ред. : О. Баран, О. Герус. – Вінніпег, 1969. – С. 209-225.

Кравчук, Н. Політичні погляди і наукова діяльність Володимира Жили [Текст] / Н. Кравчук. – Тернопіль-Збараж: Рушник, 2006. – 94 с.: фотогр.

Прашко, І. Володимир Жила – професор, літературознавець [Текст] / І. Прашко // Збаражчина: зб. статей, матеріалів і споминів. – Нью-Йорк, 1980. – Т. 1. – С. 539-541.

Сорока, П. Володимир Жила [Текст] : життя і творчість / П. Сорока. – Збараж: Лілея, 1999. – 298 с.

Войтина, П. Слово про збаражанина Володимира Жилу – науковця і політичного діяча [Текст] / П. Войтина // Вісник історії краю. – 1996. – № 7. – С. 3.

Дерій, В. Відзнака Президента знайшла професора Жилу в Америці [Текст] / В. Дерій // Народне слово. – 2000. – 15 груд.

Барва, Г. Більше півстоліття – шлях до Батьківщини [Текст] / Г. Барва // Народне слово. – 1992. – 21 лип.

Ящун, В. Президент екзильного уряду України [Текст] / В. Ящун // Свобода. – 1989. – 27 трав.

Чайка, В. Патріоти України, сподвижники віри [Текст]: [із листув. єпископа І. Прашка з проф. В. Жилою] // Народне слово. – 2002. – 15 лют.

Мельничук, Б. Жила Володимир-Тарас Іванович – літературознавець, публіцист, редактор [Текст] / Б. Мельничук // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль, 2004. – Т. 1. А-Й. – С. 575: фотогр.

Жила Володимир «Він жив з Україною в серці» [Текст]: біо-бібліогр. посіб. / Збараз. централіз. бібл. система, метод.-бібліогр. від.; упоряд. Н. Сенчишин. – Збараж, 2009. – 13 с. – (повернуті імена).

Володимир Жила – видатна постать української еміграції [Текст]: біо-бібліогр. посіб. / Збараз. централіз. бібл. система, метод.-бібліогр. від.; упоряд. Н. Сенчишин. – Збараж, 2014. – 22 с.: фотогр. – (повернуті імена).

Жила Володимир Іванович [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2017. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Жила_Володимир_Іванович, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 13.02.2018.

Жила Володимир Іванович [Електронний ресурс] // Інститут історії України НАН України. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2016. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Zhyla_V, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 13.02.2017.

18 липня

85 років від дня народження *Горбатого Івана Романовича* (18.07.1934 – 02.07.1990) – поета, журналіста.

Іван Горбатий народився 18 липня 1934 р. в селі Заруддя на Збаражчині. Навчався в місцевій семирічній школі, згодом у Колодненській середній школі, яку закінчив 1953 р. Цього ж року вступив до філологічного факультету Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Через матеріальну скруту, перевівся зі стаціонарного на заочне навчання. З 1954 р. по 1957 р. проходив дійсну військову службу на Кавказі. Після звільнення в запас завідував читальнею, клубом у рідному селі Заруддя. Рано почав друкуватися в журналах: «Вітчизна», «Дніпро», «Жовтень», «Прапор», «Україна», «Ранок». У 1959 р. переїхав із сім'єю до Тернополя. Роботу журналіста поєднував із навчанням в університеті, яке завершив у 1967 р. Того ж року мала вийти перша збірка поезій «Мередіан долі», проте через позитивні рецензії Горбатого на «Собор» Олеся Гончара збірка так і не вийшла. Разом з В. Маняком, Б. Мельничуком, В. Тимченком І. Горбатий – автор розділу про Тернопільську область у книзі-меморіалі «Вінок безсмертя» (Київ: Політвидав України, 1987). У співавторстві з Богданом Мельничуком у книзі «Дзвони пам'яті» опублікував (1990) уривки з документальної повісті «Лелеки над колисками» про трагедію під час Другої світової війни у с. Молотків Лановецького району. 30 червня 1990 р. стався нещасний випадок – невправний велосипедист збив поета з ніг, а 2 липня І. Горбатий помер. Працював у газеті «Вільне життя» літературним редактором. Незважаючи на важку хворобу серця, погодився стати відповідальним секретарем першої в Україні обласної організації Товариства української мови ім. Т. Шевченка, підтримував Народний Рух України, «Меморіал». Твори поета друкувались в журналах «Вітчизна», «Дніпро», «Жовтень», «Україна», «Ранок», у колективних

збірниках «Ніжний кремін» (1989) і «Допоки я живу» (1994). У 1998 р. вийшла збірка віршів І. Горбатого «На вістрі сльози», а в 2003 р. – «Розвидень». Обласна організація Національної Спілки письменників України одноголосно прийняла І. Горбатого в свої члени (помертв). У рідному селі поета, Зарудді, на приміщенні школи 10 листопада 1995 р. відкрито меморіальну дошку-барельєф.

Горбатий, І. «З мого серця починаєш ти, Україно» [Текст]: вірші / І. Горбатий // Вільне життя. – 1994. – 16 лип.

Горбатий, І. Земля моя. Дівеч-вечір [та ін.] [Текст]: вірші / І. Горбатий // Ровесник. – 1970. – 20 черв.

Горбатий, І. Лежать бійці в міцних обіймах літ [Текст]: вірш / І. Горбатий // Вільне життя. – 1970. – 12 трав.

Горбатий, І. Муза в солдатській шинелі [Текст]: [про кн. віршів О. Долгушина «Пам'ять серця»] / І. Горбатий // Вільне життя. – 1989. – 11 лют.

Горбатий, І. Наша дума, наша сила ватрою палає [Текст]: вірші / І. Горбатий // Русалка Дністрова. – 1994. – вип. № 11. – (срібні сурми)

Горбатий, І. П'єдестал вічності [Текст]: вірш [присв. І. Котляревському] / І. Горбатий // Вічне життя. – 1969. – 9 верес.

Горбатий, І. Рідна мова [Текст]: вірш / І. Горбатий // Свобода. – 1996. – 22 серп.

Горбатий, І. Смолоскипи [Текст]: [низка сонетів терноп. журналіста] / І. Горбатий // Ровесник. – 1967. – 9 лип.

Кравчук, В. «Лицем до сонця, серцем до землі..» [Текст]: [про І. Горбатого] / В. Кравчук // Народне слово. – 2004. – 16 лип. – С. 3.

Ониськів, М. Ніжний кремін його душі [Текст]: до 80-річчя від дня народж. Івана Горбатого / М. Ониськів // Свобода. – 2014. – 2 лип. – С. 6.

Петрук-Попик, Г. Меридіани долі [Текст] / Г. Петрук-Попик // Вільне життя. – 1994. – 22 лип.

Сорока, П. Ніжний кремінь [Текст]: [Згадуючи Івана Горбатого] / П. Сорока // Свобода. – 1993. – 30 берез.

Філик, І. «День Києва» у Збаражжі [Текст]: [вруч. чл. Квитків Нац. Спільки письм. України І. Горбатову (помертньо) і В. Кравчуку] / І. Філик // Народне слово – 1999. – 19 листоп.

Філик, І. Поет пшеничної провінції [Текст]: [жит. І творч. шлях І. Р. Горбатого] / І. Філик // Народне слово. – 2004. – 23 лип.

Сливка, Р. Горбатий Іван Романович – поет, журналіст [Текст] / Р. Горбатий // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль, 2004. – Т. 1. А-Й. – С. 392: фотогр.

Іван Горбатий [Текст] // Вони прославили наш край: бібліогр. посіб. – Тернопіль, 2002. – С. 38-40.

Іван Горбатий [Текст] // Письменники Тернопілля. Члени Національної спілки письменників України: бібліогр. довід. – Тернопіль, 2010. – С. 30: фотогр.

Горбатий Іван [Текст] // Літературна Збаражчина: реком. бібліогр. посіб. / Збараз. централіз. бібл. система, уклад. Н. Сенчишин, В. Радовська. – Збараж, 2017. – С. 48-56: фотогр.

Поет пшеничної провінції [Текст]: до 75-річчя від дня народж. Івана Горбатого: бібліогр. довід. / Збараз. централіз. бібл. система; уклад. Н. Сенчишин. – Збараж, 2009. – 10 с.

Горбатий Іван Романович [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2018. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Горбатий_Іван_Романович, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 13.02.2018.

Горбатий Іван Романович [Електронний ресурс] // Wiki Visually. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], [2018?]. – Режим доступу: https://wikivisually.com/lang-uk/wiki/Горбатий_Іван_Романович, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 13.02.2018.

Горбатий Іван Романович [Електронний ресурс] // Тернопільщина. Регіональний інформаційний портал. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2010. – Режим доступу: <http://irp.te.ua/2010-03-19-17-11-34/>, Вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 13.02.2018.

27 липня

90 років від дня народження *Гнатюка Івана Федоровича* (27.07.1929 – 5.05.2005) – поета, прозаїка, перекладача.

Іван Гнатюк народився 27 липня 1929 р. в с. Дзвиняча Збарзького району Тернопільської області. Восени 1944р. батько майбутнього письменника був мобілізований до радянського війська і в останній день Берлінської битви загинув, залишивши дружину з чотирма неповнолітніми дітьми. Ставши напівсиротою, І. Гнатюк по закінченні сільської школи поступив до Кременецького педагогічного училища, але на початку другого курсу навчання був раптово заарештований. По дорозі до в'язниці він утік і невдовзі подав документи в Бродівське педучилище, що на Львівщині. Проте й там не пощастило йому пробитися "в люди". 27 грудня 1948р. його знову було заарештовано і після чотиримісячного слідства засуджено за зв'язок з Організацією українських націоналістів на 25 років неволі з відбуванням покарання в спец таборах, так званого Берлагу, на Колимі. Першим концтабором, де йому було призначено каратися, стала зловісно знаменита Аркагала, в якій за десять років перед тим розстріляли відомого українського поета Михайла Драй-Хмару. Маючи непокірну вдачу Іван Гнатюк не міг довго протриматися на одному місці: табірна адміністрація намагалася чим скоріш позбутися такого в'язня. За сім років, прожитих на Колимі, йому довелося побувати у багатьох концтаборах: в Аляскітово, Дебіні, де містилася

центральна колимська лікарня для зеків. Тут умови були ліпші, йому підлікував сухоти, виразку шлунка, зробили операцію на апендицит. Знову був відправлений у табір «Холоний», добував золото. За невихід на роботу у Святвечір 1953 р. був кинутий у карцер, де наглядачі шість разів задушували його і відливали водою. Відтак мав 6 міс. БУРу. 6.03.1953 р. він написав вірш «На смерть тирана» і читав його вголос – це чув В. Романюк, майбутній Патріарх Володимир. Іван Гнатюк перекинутий був у табір «Дніпровський», де знову сидів у БУРі. Загалом побував у двох в'язницях, на трьох пересилках і в п'ятьох колимських таборах. У таборі ім. Белова провів 1,5 року. Тут, після смерті Сталіна, умови були легші, він багато читав і писав, звідти надіслав листа матері, що живий, а то мати вже три роки поминала його як померлого. Тут спілкувався з командиром загону УПА Омеляном Польовим, професором Берлінського університету Михайлом Антоновичем. Лікувався у сел. ім. Матросова (де пізніше, 1977-79 рр., кавався В. Стус). Мав тяжкі кровотечі з легень. Йому таки дали II групу інвалідності і 6.02. 1956 р. він був звільнений «на основании определения Магаданского облсуда от 10 ноября 1955 г. как страдающий тяжелым недугом». Політичних в'язнів, звільнених із-за ґрат за станом здоров'я, випускали на волю лише за умови, що хтось із рідних через союзне Міністерство внутрішніх справ давав письмову згоду взяти приреченого на своє утримання як інваліда і доглядати до самої смерті. Таку довідку-згоду дала Іванові Гнатюку його майбутня дружина, з якою він після її звільнення з концтабора випадково познайомився у 1954 році. Однак, коли І. Гнатюк приїхав до Борислава, де вона мешкала, органи Держбезпеки буквально вигнали його за межі Західної України, мотивуючи своє рішення тим, що в сусідній Угорщині неспокійно (це ж був 1956 рік!).

Два роки поневіряння в несприятливих для хворих на сухоти південних степах, куди І. Гнатюк переїхав до своєї матері, злидні та моральне пригнічення не могли не позначитися на його здоров'ї. Побачивши очевидну приреченість вчорашнього політв'язня, підтверджену головним лікарем Миколаївської обласної тублікарні, органи Держбезпеки дозволили йому повернутися з дружиною та двома немовлятами до Борислава. Та

Іван вмирати не квапився. Навпаки, важко хворий, він, як і в сталінських концтаборах на Колимі, де потай писав "захальвні" вірші, знову береться за перо. І творчість додає йому сил боротися із важкою недугою. Тим паче коли його вірші стали з'являтися на шпальтах газет та журналів.

Проте друга книжка "Калина" (1966) принесла авторові більше лиха, ніж радощів. На одному із засідань ЦК комсомолу України вона була визнана націоналістичною, і це, безумовно, позначилося на подальшій долі її автора. Коли ж І. Гнатюка того року було прийнято до Спілки письменників, тодішній секретар Львівського обкому партії Маланчук на зібранні письменників-комуністів заявив, що не простить їм того, що вони «контрабандою прийняли націоналіста до Спілки». Звичайно, Іван Гнатюк зразу потрапив у неласку чиновників і лише завдяки своїй наполегливості заявляв про себе то публікацією віршів у періодиці, то невеличкою книжечкою, як правило, немилосердно кастрованою цензорами різних мастей. За два з половиною десятки років він видав (разом із трьома перевиданнями) п'ятнадцять збірок поезій, які були замовчані критикою.

Останніми роками українські художньо-літературні журнали та письменницька газета стали щедро друкувати його вірші, писані в колимських концтаборах. 1990р. вони видані окремою книжкою – "Нове літочислення". За час творчості з-під його пера, крім вищезгаданих, вийшли такі збірки поезій: "Повнява" (1968), "Жага" (1970), "Життя" (1972), "Барельєфи пам'яті" (1977), вибране "Дорога" (1979), "Чорнозем" (1981), "Турбота" (1983), "Осіння блискавка" (1986), "Благословенний світ" (1987) та книжечка для дітей "Хто найдужчий на весь світ" (1989). 5 травня 2005 року у м. Борислав, що на Львівщині, перестало битись серце поета-каторжанина Івана Федоровича Гнатюка.

Гнатюк, І. «Вірю, що дочекаюся людського і Божого суду»
[Текст]: монолог поета / І. Гнатюк // Русалка Дністрова. – 1994. – № 16.

Гнатюк, І. Душа – як тятива [Текст]: поезії / І. Гнатюк // Дзвін. – 1991. – № 12. – С.3-5.

Гнатюк, І. Затамовані болі [Текст]: вірші / І. Гнатюк // Київ. – 1989. – № 7. – С. 6-11.

Гнатюк, І. Крем'янецький курінь. Повстанець. Шлюбна ніч. Заповіт [Текст]: із циклу «Дух одвічної стихії» / І. Гнатюк // Березіль. – 1994. – № 1-2. – С. 9-13.

Гнатюк, І. Моє село [Текст]: вірш / І. Гнатюк // Тернопіль. – 1994. – № 5-6. – С. 86.

Гнатюк, І. Стежки-дороги [Текст]: урив. з кн.-споминів / І. Гнатюк // Русалка Дністрова. – 1995. – № 13.

Зборовський, А. «Стежки-дороги» Івана Гнатюка [Текст] / А. Зборовський // Літ. Україна. – 1998. – 17 верес. – С. 7.

Катрук, Ф. Живий у пам'яті нащадків [Текст] / Ф. Катрук // Народне слово. – 2008. – 2 трав. – С. 6.

Катрук, Ф. Іван Гнатюк жив в ім'я рідного слова, матері, України [Текст] / Ф. Катрук // Народне слово. – 2014. – 18 лип. – С. 5: фотогр.

Ліберний, О. Іван Гнатюк боровся за справжню свободу [Текст] / О. Ліберний // Свобода. – 2005. – 16 лип. – С. 6.

Пасічник, Б. «Стежки-дороги» привели до визнання [Текст]: письм. І. Гнатюк – лауреат Нац. премії ім. Т. Шевченка / Б. Пасічник // За вільну Україну. – 2000. – 17 берез. – С. 4.

Філик, І. Прощайте, поете [Текст]: [про І. Гнатюка] / І. Філик // Народне слово. – 2005. – 13 трав. – С. 5.

Чернецький, З. Лист у вічність, або талант, слово і серце, що навечно з нами [Текст]: [до річн. відходу у вічність Івана Гнатюка] / З. Чернецький // Народне слово. – 2006. – 12 трав. – С. 4.

Черняхівський, Г. Голгофа Івана Гнатюка [Текст]: стор. життя та творч. відомого укр. поета з Волині / Г. Черняхівський // Сіач. – 1993. – № 10 (берез.). – С. 7.

Юринець, І. Хресна дорога Івана Гнатюка [Текст] / І. Юринець // Літ. Україна. – 1993. – 27 трав. – С. 9.

Черняхівський, Г. Гнатюк Іван Федорович [Текст] / Г. Черняхівський // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль, 2004. – Т. 1: А-Й. – С. 368: фотогр.

Гнатюк Іван [Текст]: [біогр., бібліогр.] // Літературна Збаражчина: бібліогр. посіб. / Збараж. централіз. бібл. система, метод.-бібліогр. від.; уклад. Н. Сенчишин, В. Радовська; ред. Т. Кульпа. – Збараж, 2017. – С. 24-38: фотогр.

Гнатюк Іван Федорович [Електронний ресурс] // Віртуальний музей. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2003-2018. – Режим доступу: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1228860599>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 01.03.2018.

Гнатюк Іван Федорович [Електронний ресурс] // Енциклопедія сучасної України. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2006. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=30633, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 01.03.2018.

Населені пункти Збаражчини

Базаринці

(425 р. з часу першої писемної згадки)

Село є центром сільради, якій підпорядковані села Тарасівка, Чорний Ліс, Малий Глибочок; приєднаний хутір Забрід. Розташоване на березі р. Гнізна, за 1 кілометр від райцентру; і найближчої залізничної станції Збараж. Населення складає 637 осіб. Перша писемна згадка – **1594** р. під назвою Базар у «Щоденнику» Є. Лясоти. Є церква св. Михайла (1888 р., мурована). Споруджено хрест на честь скасування панщини 1848 р., дві «фігури» - на одній з них зберігся напис: «Свята Покрова. В пам'ять пожежі у Базаринцях 5 жовтня 1907 року». Діє бібліотека. Про населені пункти Базаринської сільради видано

книжку М. Грозовського «Чотири села над Гнізною» (Тернопіль, 1997).

Залужжя

(575 р. з часу першої писемної згадки)

Село Залужжя – центр Залужанської сільської ради, якій підпорядковані села: Ліски та Івашківці. Розташоване за два кілометри від міста Збараж. Через село протікає річка Гнізна, яка ділить село на дві частини: Мале

Залужжя – на півдні й велике Залужжя – на півночі. Перша історична згадка про село датується **1444** роком. Село оточене трьома високими горами. З північного заходу височить гора покрита лісом і дуже стрімка з східної сторони (люди називають її Довбушевою). На південному заході знаходиться гора значно вища за попередню – Бабина гора, східний схил її дуже стрімкий, а вершок обведений високим валом. На південний схід від Малого Залужжя простягається третя гора, покрита лісом з північного боку. Цей ліс називають Чернечим. Назва походить від монастиря св. Онуфрія, що був на цій горі ще з XIII ст. (фундамент виступає з землі і сьогодні). На горі збереглася монастирська церква св. Спаса, відзначена як «пам'ятка старої архітектури». Церква збудована з старого каменю ще в 1600 році, в ній над притвором встановлено двоярусну вежу, що становить одне ціле з церквою. Це явище пов'язане насамперед з потребами тодішнього життя – пристосувати церкву до оборонних цілей. Гори приносили місцевому населенню багато користі. З них видовбували білий тесовий камінь, який використовували для будівництва та вироблення речей домашнього вжитку. В селі також була

цегельня, в якій випалювали черепицю. За австрійських часів були броварня, гуральня та млин. Із Залужжям тісно пов'язане ім'я Івана Франка, який у 1896-1898 рр. приїздив до села, зустрічався з селянами, виступав з промовами, тут народився Андрій Шмигельський, якого у грудні 1918 р. Збаражчина обрала делегатом до Української Національної Ради. У селі була читальня «Просвіти», а також церковний та світські хори. У 1929 році селяни приступили до будівництва Народного Дому, у якому працював драматичний гурток, бібліотека, працювали товариства «Союз Українок» та «Рідна школа».

На території села розташована Залужанська загальноосвітня школа I-III ст. побудована в 1991 р., сільська рада, медпункт, клуб, бібліотека, костел (1914 р.), млин (II пол. XIX ст.), височить пам'ятник загиблим воїнам-односельчанам (1976 р.), збудовано УГКЦ (1995-1996 рр.), на території Монастирка стоїть скульптурна композиція «Хресною дорогою йде монах, який на долонях підносить у дар Христу Церкву Спаса» (2000 р.), на роздоріжжі в центрі села збудовано пам'ятний Хрест (XIX ст., відновлений 2000 р.). У 2011 р. розпочалось будівництво «Хресної Дороги». Кожна стація була споруджена на кшталт мініатюрної каплички із стінами і куполом, в середині якої міститься образ із зображенням тієї чи іншої із 14 подій. Проект Хресної Дороги виконав збаразький архітектор Юрій Вербовецький. Освятили новозбудовану «Хресну Дорогу» 25 червня 2013 р. у день вшанування преподобного Онуфрія Великого.

Вихідцем Залужжя є член спілки письменників України Кушак Ярослав (1942-1971 рр.), на Малому Залужжі проживав письменник-журналіст Гриб Василь (1948-2000 рр.), народився і виріс поет-пісняр Вербовецький Володимир. За переказами старожилів, підчас облоги Збаража в 1649 р. церкву і село відвідував Богдан Хмельницький. В 1707 р. у селі побував Іван Мазепа, він також відвідав церкву, за свідченням Пилипа Орлика, відбув цілу службу.

Заруддя

(455 р. з часу першої писемної згадки)

Заруддя – село у Збараському районі Тернопільської області. Центр сільської ради, якій підпорядковані села Витківці та Олишківці. До села приєднано хутори Підліски і Шукайводи. Розташоване обабіч автошляху Тернопіль-Кременець, за 16 км від районного центру і 7 км від найближчої залізничної станції Карначівка. Через село проліг автошлях Брест-Тернопіль-Чернівці. Перша письмова згадка – **1564** р.; заснували сини Олександра Михайловича Вишневецького. Назва, ймовірно, від місця розташування – за рудою (руда – заплава річки, поросла травою). 10 липня 1565 р. Єловицькі поскаржилися на князів Михайла, Максима та Олександра Вишневецьких, які заснували на їхніх землях 4 поселення, у тому числі с. Заруддя. 1571 р. поселення спалили татари. Відомо, що 1583 р. Заруддя належало до Колодненського замку (нині – с. Колодне Збараського району) К. Острозького. Неодноразово згадане у документах в XVII ст., зокрема у 1651 році. Наприкінці XIX ст. в селі – 96 будинків, 811 жителів. У 1911 р. проживало 607 осіб, функціонували волосне управління, однокласна школа та горілчана крамниця. Протягом 1921-1933 рр. село – центр гміни. Діяла філія «Просвіти» та інших товариств, а також кооператива і хор. Протягом 1933-1939 рр. село належало до гміни Колодне.

Є церква Різдва Пресвятої Богородиці (1874 р.; дерев'яна, збудована на місці старої кінця 16 ст.; 2007-2009 рр. реставрована, розписав В. Федак), каплиця Покрови Пресвятої Богородиці (2013 р.). Споруджено пам'ятник полеглим у німецько-радянській війні воїнам-односельцям (1967 р.); встановлено пам'ятний хрест, споруджений пам'ятник Небесній сотні (2014 р.). У селі діють загальноосвітня школа I-III ступенів, бібліотека, клуб, аптека, відділення зв'язку, дитячий садочок, амбулаторія загальної практики та сімейної медицини, геріатричне відділення, млин, 4 крамниці; земельні паї орендують ПАП «Добрий самарянин», ПМП «Імпульс», ТОВ «Сонячне» і ТОВ «Олишківецьке». Народилися поет, журналіст Іван Горбатий, фотохудожник, член НСФХУ Михайло Бенч (1949),

військовослужбовець 128-ї гірсько-піхотної бригади, учасник АТО Сергій Долгіх (1978-2014).

Киданці

(555 р. з часу першої писемної згадки)

Киданці – село Збаразького району Тернопільської області. Розташоване за 12 км. від райцентру. Перша письмова згадка – **1464** р. З давніх-давен Киданці були поділені на дві половини. Одна частина – Марківщина. В цій половині стоїть церква, хоча до 1945 року мешкали тут лише поляки і мішані родини. Друга половина – Руський Бік. У цій частині жили українці, тут були Народний Дім, кооператив, кружлівка (пункт для збору молока і

сметани), колишній фільварок і костел. В 1902 році за кошти села був збудований Народний Дім «Просвіта», де відбувалися різні зібрання, велася активна культурно-просвітницька робота. При «Просвіті» працювали товариство «Рідна школа», молодіжний гурток «Каменярь», хор, драматичний гурток, жіноча секція, з якої потім утворився «Союз Українок». На загальноповітньому конкурсі в 1941 році Киданці здобули перше місце. В 1941 році в селі створено колгосп. 1949 р. йому було присвоєно ім. Івана Франка, потім ім. Лесі Українки і під кінець перейменовано – «Каменярь». В 2004 році колгосп перестав існувати. Школу засновано в селі в наприкінці XIX ст. Вона розташовувалась в будинку при церкві. Школа була утраквістична з навчанням релігії тільки для греко-католиків. В 1921 році збудовано нову школу, яку з приходом радянської влади в 1939 році було українізовано, а з 1968 року реформовано на повну десятирічку. До неї ходили також діти з Романового Села та Стриївецьких Гір. Теперішня школа споруджена в 1966 році, яку добудували в 80-х рр. Функціонує дитячий садочок «Сонечко», є бібліотека, клуб, фельдшерсько-акушерський пункт,

відділення зв'язку. З 1977 року село газифіковане, з 2003 – телефонізоване. В селі є церква святого Дмитрія, яка була куплена і привезена з Волині у XVI ст. Вона збудована з великих дубових брусів. 12 липня 1991 року в Киданцях освятили перший камінь, що поклав початок нової греко-католицької кам'яної церкви, яка була споруджена в 1996 році. В селі також є костел, який зараз знаходиться в повному занепаді.

Тут народились: літератор О. Підгірський, священник Йосип Грицай (1885 – 1946) – за антирадянську діяльність його було замордовано в тюремній камері, був проїздом Іван Франко.

Кобилля

(285 р. з часу першої писемної згадки)

Центр сільради. Розташоване на березі р. Гнізна, за 20 кілометрів від райцентру і найближчої залізничної станції Збараж. Перша писемна згадка – **1734** р. (за твердженням місцевих краєзнавців – 1502). Діяли «Просвіта» (1880), «Союз Українок» та інші українські товариства. У Кобиллі здавна розвинуте килимарство. Є церква св. Юрія (1885, мурована), каплиця греко-католицької конфесії (1910, кам'яна). Дім молитви ХВЄ (1935, кам'яний). Встановлено пам'ятні хрести на честь тверезості (1875) та скасування панщини (відновл., 1995), споруджено пам'ятник полеглим у німецько-радянській війні односельцям (1970), насипана символічна могила Борцям за волю України. Діють ЗОШ I-III ступенів, клуб, бібліотека, ФАП. У Кобиллі народився килимар Андрій Івахів, літератор Іван Коваль, доктор фізико-математичних наук, професор Григорій Хома, вчитель і громадський діяч Володимир Шафранський. Поблизу села виявлено археологічні пам'ятки черняхівської та давньоруської культур, римські монети. У межах Кобилівської сільради знаходиться природоохоронний об'єкт місцевого значення «Кобилівський загальнозоологічний заказник».

Романове Село

(445 р. з часу першої писемної згадки)

Романове Село – село в Збаразькому районі Тернопільської області. Розташоване на півдні району. Центр сільради. Через село тече річка Дзюрава, права притока Теребної. Поблизу села виявлено археологічні пам'ятки черняхівської культури. В селі помітні сліди Княжого тракту – шляху часів Русі. Перша писемна згадка – 12 жовтня **1574** року в Актах гродських і земських галицького суду. При старій церкві, в якій проходили богослужіння до 1925 року був цвинтар. А перед входом до церкви стояли два порослі мохом і похилі надгробні хрести. На одному можна було прочитати «Земля Романова». З того виходить що в могилі спочивав можливо власник села, який і дав назву цьому поселенню. Село розділяв малий потічок Жаб'ячка, який не мав великого значення і був вигодною для домашньої птиці. Романове Село складалось з двох частин – Бойки і Мазурівка. Від заходу село починалося фільварком. Тут були церква, цвинтар, школа та весь осередок українського життя. За потічком простягалась Мазурівка. Там мешкали у більшості поляки, давні нащадки польської шляхти роду Моравських. Після війни поляки виїхали і там оселились українці – переселенці із заходу. Власниками фільварку були євреї Шульбауми. Після Першої світової війни вони розділили фільварок між селянами, на якому господарювали до 1939 року. Сучасну церкву Пресвятої Богородиці (з празником на Покрови) в селі почали будувати перед Першою світовою. Пам'ятну таблицю вмурував тоді ще молодий єпископ Андрій Шептицький. Площу під церкву подарував Петро Лучка, який керував її будовою. Війна припинила будівництво, а згодом – продовжилось (1923-1927 рр.). У 1898 році була заснована хата-читальня «Просвіта». Також у селі була велика бібліотека, у якій була майже кожна книжка, яка з'являлась в книгарнях Тернополя. Бібліотека купувала всі видання «Червоної Калини». Ще перед Першою світовою у Романовому Селі існували товариства «Січ» і «Луг», а також «Союз Українок» та «Відродження».

Сьогодні на території села працює ЗОШ І-ІІІ ст., яка збудована в 1969 році на кошти колгоспу ім. Лесі Українки. У 1983 році у школі добудовано другий поверх за рахунок тепличного комбінату і колгоспу. Також у селі є ФАП, бібліотека, тепличний комбінат, торгові заклади. Споруджено пам'ятник загиблим воїнам у німецько-радянській війні, насипана символічна могила борцям за волю України.

Романове Село дало українській громаді цілу низку видатних громадських діячів: лікаря і поета Михайла Качалубу, отців Августина Цембровського та Володимира Заячківського, інженера Теодора Качалубу.

Список використаної літератури

Література землі Збараської [Текст]: бібліогр. покажч. / Збараз. центр. б-ка, метод.-бібліогр. від.; упор. М. Дем'янюк. – Збараж, 1995. – 27 с.

Література землі Збараської [Текст]: бібліогр. посіб. / Збараз. центр. б-ка, метод.-бібліогр. від.; упор. Н. Сенчишин; ред. Т. Кульпа. – Вип. 2. – Збараж, 2005. – 50 с.

Література землі Збараської [Текст]: бібліогр. посіб. / Збараз. центр. б-ка, метод.-бібліогр. від.; упор. Н. Сенчишин; ред. Т. Кульпа. – Збараж, 2005. – вип. 3. – 61 с.

Малевич, А. П. Літопис землі Збараської [Текст]: краєзн.-історик. вид. із серії «Збаражчина». – Збараж, 1996. – 80 с.

«Село моє, для мене ти єдине, для мене ти найкраще на землі» [Текст]: з іст. насел. пунктів Збаражчини / Збараз. центр. б-ка, метод.-бібліогр. від.; упор. Т. Кульпа. – Збараж, 2012. – 445 с.

Тернопільський Енциклопедичний Словник [Текст]. / передмова Г. Яворського. – Тернопіль: Збруч, 2004. – Т. 1. А-Й. – 696 с.,

2005. – Т. 2. К- О. – 706 с.,

2008. – Т. 3. П – Я. – 708 с.,

2009. – Т. 4. (додатковий) А – Я. – 788 с.

ЗМІСТ

1. Перелік основних ювілейних і пам'ятних дат року	4
2. Збаразький літопис від сивої давнини	5
Літопис Вишнівця.....	10
3. Перелік імен, що не увійшли до основного списку	12
4. Землі Збаразької славетні люди	
Будзан Б. П.	17
Куца-Ковалишин О. В.	20
Прашко І. В.	22
Горбачевський І. Я.	26
Жила В. І.	30
Горбатий І. Р.	36
Гнатюк І. Ф.	39
5. Населені пункти Збаражчини.....	43
6. Список використаної літератури	51